

ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن با فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت در میان دانش‌آموزان شهر تهران

راضیه السادات مکیان^۱
سید محمد کلانتر کوشه^۲

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۳/۰۵

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۵/۰۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه بری، بتی و وات (۲۰۰۵) در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه انجام گرفت. **روش:** روش پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه بود. نمونه مورد بررسی ۳۵۰ دانش‌آموز (۲۰۰ پسر و ۱۵۰ دختر) بود که از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه، فرسودگی تحصیلی و پرسشنامه انگیزش پیشرفت هرمنس بودند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ، تحلیل عاملی اکتشافی و ضریب همبستگی انجام شد. **یافته‌ها:** آلفای کرونباخ کل مقیاس برابر با ۰/۸۸ به دست آمد که حاکی از پایایی مطلوب این مقیاس است. به منظور تعیین روایی واگرا، همبستگی این مقیاس با پرسشنامه فرسودگی تحصیلی محاسبه شد (۰/۵۶۷-) که حاکی از همبستگی منفی و معنی‌دار بود. علاوه بر این ضریب همبستگی مقیاس احساس تعلق به مدرسه و مقیاس انگیزش پیشرفت برابر ۰/۴۴۱ به دست آمد که روایی همگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی وجود شش خرده مقیاس حمایت معلم، مشارکت در اجتماع، احساس رعایت عدالت و احترام، احساس مثبت به مدرسه، تعلق فرد به مدرسه، مشارکت علمی را برای این مقیاس تأیید کرده است. **نتیجه‌گیری:** مقیاس اندازه‌گیری احساس تعلق به مدرسه را می‌توان به عنوان یک ابزار پایا و معتبر در موقعیت‌های آموزشی و پژوهشی به کار برد.

واژگان کلیدی: احساس تعلق به مدرسه، پایایی، تحلیل عاملی اکتشافی، روایی

۱. کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

r.s.mk92@gmail.com

۲. استادیار گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

kalantar.counseling@gmail.com

مقدمه

مدارس از جمله محیط‌های اجتماعی بزرگی به شمار می‌روند که دانش‌آموزان از سنین شش یا هفت‌سالگی در آن‌ها پا می‌نهند و تعاملات اولیه خود را از این مکان آغاز می‌کنند. این محیط آموزشی نقش تأثیرگذاری در فرآیند جامعه‌پذیری، آموزش و پرورش دانش‌آموزان خود بر عهده دارد و به هر میزان که آنان در این محیط فعال‌تر و بانگیزه‌تر به فعالیت پردازند به نتایج مفیدتری دست خواهند یافت.

مدارس می‌توانند نقش برجسته‌ای در بهبود سلامت روانی و جسمانی دانش‌آموزان خود داشته باشند (ام.سی نیلی، نانماکر و بلوم، ۲۰۰۲). بخصوص آنکه دانش‌آموزان بخش اعظمی از دوره کودکی و نوجوانی خود را در این مکان سپری می‌کنند و این مسئله موجب می‌شود محیط آموزشی مذکور اثرگذاری قابل توجهی بر روی آنان داشته و ایجاد تعلق به معلمان و همسالانشان در کلاس درس تأثیر زیادی بر زندگیشان داشته باشد. از این‌روی تأثیر بافت اجتماعی مدرسه در شکل‌دهی رفتار نوجوانان غیرقابل انکار است (چاپمن، باکلی، شیهان و شوچت، ۲۰۱۳).

در ادبیات علمی، تعلق به مدرسه با عنوان‌های دیگری همچون تعهد به مدرسه^۳، پیوند با مدرسه^۴ و دل‌بستگی به مدرسه^۵ توصیف شده است (چاپمن، باکلی، شیهان، شوچت، رومانیک^۶، ۲۰۱۱) که اثرات متعددی بر جنبه‌های شخصی و تحصیلی دانش‌آموزان دارد (روفی^۷، ۲۰۱۱)؛ به عبارت دیگر تعلق به مدرسه عبارت است از: این که دانش‌آموزان چه احساسی نسبت به مدرسه خود دارند و تعلقی که با همسالان، معلمان و کادر آموزشی مدرسه برقرار می‌کنند چگونه است (یون، لاو، لی، گیسبرز، چان، فونگ، چانگ، شیا^۸، ۲۰۱۲).

1. McNeely, Nonnemaker, Blum
2. Chapman, Buckley, Sheehan, & Shochet
3. school engagement
4. school bonding
5. school attachment
6. Chapman, Buckley, Sheehan, Shochet, & Romaniuk
7. Roffy
8. Yuen, Lau, Lee, Gysbers, Chan, Fong, Chung, Shea

اگرچه احساس ارتباط با مدرسه^۱ در همه مقاطع تحصیلی ضروری است اما در طول دوران نوجوانی افراد اهمیت بیشتری می‌یابد (بلوم^۲، ۲۰۰۵) و فقدان آن در دانش‌آموزان موجب ایجاد حجم وسیعی از مشکلات رفتاری، عاطفی و تحصیلی می‌شود. به همین جهت مسئولین و دست‌اندرکاران مدارس در جهت رشد و ارتقای این نوع تعلق در دانش‌آموزان خود تلاش‌های زیادی به عمل آورده و تلاش می‌کنند که احساس تعلق به مدرسه^۳ را - این عقیده که معلمان و همسالانشان به آن‌ها اهمیت داده و در جریان یادگیری حمایتشان می‌کنند، قواعد انضباطی در مدرسه عادلانه است و این که تعلیم و تربیت امری لازم و حیاتی برای زندگی می‌باشد - در دانش‌آموزان خود ایجاد کرده و آن را تقویت نمایند (ماپفومو و موچنا^۴، ۲۰۱۳)؛ اما در این راستا والدین، همسالان و معلمان نیز نقش قابل توجهی را ایفا می‌کنند (موناهان، اوسترل و هاوکینز^۵، ۲۰۱۰).

این گونه تلاش‌ها منجر به بهبود عملکرد، افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان، بروز رفتارهای بهنجار و تعهد به ارزش‌های رایج در مدرسه می‌شود (ایتو^۶، ۲۰۱۱) و همچنین از نتایج منفی زیادی نظیر ترک تحصیل یا بزهکاری در سنین نوجوانی جلوگیری به عمل می‌آورد (اشلی، انیس و اوسو-انسا^۷، ۲۰۱۲). بلوم (۲۰۰۵) معتقد است که سه ویژگی مهم در مدارس می‌تواند میزان تعلق به مدرسه را در دانش‌آموزان ارتقا دهد:

۱) سطح بالای علمی مدارس و نقش حمایتگری معلم؛

۲) فراهم آوردن محیطی که در آن رفتار دانش‌آموزان و کادر آموزشی مدرسه با یکدیگر صمیمی و محترمانه باشد؛

۳) فراهم آوردن محیطی که در آن دانش‌آموزان از لحاظ جسمانی و روانی احساس امنیت کنند.

-
1. school connectedness
 2. Blum
 3. school bonding
 4. Mapfumo, Muchena
 5. Monahan, Ossterle, Hawkins
 6. Ito
 7. Ashley, Ennis, Owusu-Ansah

به‌طور کلی باید گفت عواملی چند باعث افزایش تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان می‌شود. به‌عنوان مثال چنانچه دانش‌آموزان در گروه همسالان و دوستان خود پذیرفته شوند و با آنان روابط صمیمانه‌ای برقرار کنند تعلق آن‌ها به مدرسه‌شان افزایش می‌یابد. دانش‌آموزانی که از نظر اجتماعی طرد شده‌اند و یا در کل دوستان بسیار کمی در داخل و خارج مدرسه خود دارند احساس تعلق کمی به مدرسه دارند (بلوم، ام‌سی نیلی، رین هارت، ۲۰۰۲). معلمان مهم‌ترین نقش را در جهت افزایش تعلق به مدرسه دانش‌آموزان ایفا می‌کنند آن‌ها با خلق موقعیت‌ها و فرصت‌هایی به‌منظور کمک به دانش‌آموزان برای تجربه احساس تعلق بیشتر به مدرسه، همکلاسی‌ها و دیگر معلمان وظیفه‌ی خطیری را عهده‌دار هستند (ایتو، ۲۰۱۱).

چنانچه نوجوانان در مدارس حضور داشته باشند که به نیازهای رشدی آن‌ها توجهی نشود احتمال خیلی کمی وجود دارد که آنان نسبت به مدرسه خود احساس تعلق داشته باشند. هنگامی این احساس افزایش می‌یابد که محیط اجتماعی مذکور به نیازهای رشدی دانش‌آموزان همچون نیاز به خودمختاری، نیاز به بروز توانمندی‌ها، نیاز به مورد حمایت و پذیرش قرار گرفتن توسط گروه همسالان توجه کافی مبذول دارد (ام‌سی نیلی و همکاران، ۲۰۰۲).

برنامه‌های مشاوره‌ای مدارس نیز بسیار مفید هستند. این‌گونه برنامه‌ها تعلق به مدرسه را در دانش‌آموزان افزایش می‌دهند. روانشناسان و مشاوران مدارس از جمله افراد متخصصی هستند که می‌توانند باعث بهبود عملکرد تحصیلی و بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان شده و آن‌ها را در جهت افزایش تعلق با مدرسه‌شان یاری رسانند (سالکوسکی، دماری و لازاروس، ۲۰۱۲).

از دیگر عوامل تأثیرگذار می‌توان به محیط فیزیکی و جو روانی - عاطفی موجود در مدرسه اشاره کرد که باعث ایجاد فضایی مثبت برای تشویق دانش‌آموزان به مشارکت می‌شود. تعلق با مدرسه توسط محیط سالم، امن و جو روانی حمایتی مدرسه رشد می‌یابد.

-
1. Rinehart
 2. Sulkowski, Demary, Lazarus

ایجاد جو کلاسی مثبت و مدیریت خوب آن توسط معلم، امکان شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه، قواعد انضباطی مطلوب، کوچک بودن محیط مدرسه و اندازه کلاس درس در امر ایجاد احساس تعلق به مدرسه ضروری هستند (ام سی نیلی و همکاران، ۲۰۰۲). احساس تعلق به مدرسه محافظ قوی دانش آموزان در مقابل تمایل به سیگار کشیدن است و بهبود شرایط محیطی مدرسه که احساس تعلق به مدرسه را افزایش می‌دهد می‌تواند عاملی مهم در کاهش رفتارهای پرخطر در بزرگسالی آن‌ها باشد (آزاگبا و آسبریج^۱، ۲۰۱۳). تحقیقات نشان داده است مدرسی که جو انضباطی خشن و ناملایم دارند، احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزانشان به وضوح کمتر است (بلوم و همکاران، ۲۰۰۲). خانواده‌هایی که برای امر تعلیم و تربیت ارزش قائل‌اند و به فرزندان خود در انجام تکالیف درسی یاری می‌رسانند موجب می‌شوند که آن‌ها احساس تعلق بیشتری را نسبت به مدرسه خود تجربه کنند (الیس، میجلی، ویگفیلد، بوچانان، رومان و فلانگان^۲، ۱۹۹۳).

در تحقیقی که روی دانش آموزان چینی صورت گرفت از آن‌ها خواسته شد به عواملی که بر میزان تعلقشان به مدرسه اثرگذار است اشاره کنند، این دانش آموزان به مواردی همچون حمایت معلم، نوع روابط با همسالان، فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در مدرسه، قوانین انضباطی موجود در مدرسه و فراهم بودن فرصت‌ها برای رشد توانایی‌ها و استعدادهایشان اشاره کردند (یون و همکاران، ۲۰۱۲).

پژوهش‌های انجام شده در زمینه تعلق به مدرسه به نتایج متعددی انجامید. به‌عنوان مثال بررسی‌ها نشان می‌دهند که این مؤلفه همبستگی مثبتی با انگیزش تحصیلی^۳ و موفقیت تحصیلی^۴ دانش آموزان (ونتزل، بتل، راسل و لونی^۵، ۲۰۱۰)، تمایل به شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه (سالهوف^۶، ۲۰۰۹)، سلامت روانی و جسمانی^۷ (شوچت،

-
1. Azagba, Asbridge
 2. Eccles, Midgley, Wigfield, Buchanan, Reuman, Flanagan
 3. academic motivation
 4. academic achievement
 5. Wentzel, Battle, Russell, & Looney
 6. Saelhof
 7. emotional and physical health

اسمیت و هومل^۱ (۲۰۰۷) بهزیستی روان‌شناختی^۲ (روفی، ۲۰۱۱؛ اشلی و همکاران، ۲۰۱۲)، عزت‌نفس بالا (اسکوزی و میلز، ۲۰۱۰)، بهبود عملکرد تحصیلی، بروز رفتار مطلوب و حضور به‌موقع آنان در مدرسه (ایتو، ۲۰۱۱) دارد.

دانش‌آموزانی که احساس تعلق به مدرسه دارند نه تنها خود از انجام رفتارهای پرخطری همچون مصرف الکل و خشونت پرهیز می‌کنند بلکه دوستان خود را در عدم ارتکاب این‌گونه اعمال یاری می‌نمایند (چاپمن، بالکی و شیهان^۳، ۲۰۱۲). تعلق به مدرسه اثر قابل توجهی بر کاهش خطرپذیری^۴ (چاپمن و همکاران، ۲۰۱۳) و انجام رفتارهای پرخطری همچون مجادله کردن، قلدری و تخریب‌گری (بلوم، ۲۰۰۵)، فرار از مدرسه، سوء مصرف مواد و الکل، رفتارهای خشونت‌آمیز و آسیب‌های بزرگسالی (چاپمن و همکاران، ۲۰۱۱) دارد. استراکوزی و میلز^۵ (۲۰۱۰) در طی پژوهش خود متوجه شدند دانش‌آموزان پسری که نسبت به مدرسه خویش احساس تعلق نمی‌کنند به سمت رفتارهایی همچون پرخاشگری و سوء مصرف مواد گرایش پیدا می‌کنند این در حالی است که دانش‌آموزان دختر دچار علائم افسردگی می‌شوند.

پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه با هدف سنجش میزان احساس تعلق که دانش‌آموزان به مدرسه خود دارند طراحی شد. این پرسشنامه در یک نمونه ۳۴۲۴ نفری از دانش‌آموزان دبیرستانی ساکن ایالات متحده در ۲۰۰۳ میلادی اجرا گردید و به‌منظور هنجاریابی و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه از تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی استفاده شد، نتایج تحلیل‌ها نشان داد که از ۴۶ سؤال پرسشنامه ۳۱ سؤال اعتبار و روایی کافی را برای سنجش میزان احساس تعلق دانش‌آموزان به مدرسه دارا می‌باشد (بری، بتی و وات^۶، ۲۰۰۴).

-
1. Shochet, Smyth, & Homel
 2. well-being
 3. Chapman, Buckley, Sheehan
 4. risk taking
 5. Stracuzzi & Mills
 6. Brew, Beatty, Watt

لذا با توجه به نقش مهم و اساسی مدارس در بهبود سلامت روانی، جسمانی و کیفیت زندگی دانش‌آموزان و عدم توجه کافی به اهمیت تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان به‌عنوان عاملی محافظتی و نیز فقدان مقیاسی معتبر و کارآمد به‌منظور ارزیابی میزان احساس تعلق به مدرسه در میان دانش‌آموزان ایرانی ضرورت بررسی و تعیین روایی و پایایی درونی ابزاری کارآمد در زمینه سنجش میزان تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان با توجه به فرهنگ ایرانی را دوچندان می‌کند. از این رو هدف اصلی این پژوهش بررسی اعتبار، روایی و هنجاریابی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه در میان دانش‌آموزان با توجه به فرهنگ ایرانی می‌باشد.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی و از نوع تحلیل عاملی اکتشافی است که به‌منظور رواسازی، بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی و هنجاریابی مقیاس احساس تعلق به مدرسه انجام شد و برای سنجش همسانی درونی این مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر تهران در سال ۱۳۹۲ بود. که تعداد ۳۵۰ نفر از این دانش‌آموزان (۲۰۰ دانش‌آموز پسر و ۱۵۰ دانش‌آموز دختر) به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای این منظور از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران منطقه ۴ تهران به‌صورت تصادفی انتخاب شده و یک دبیرستان دخترانه و یک دبیرستان پسرانه انتخاب و از میان کلاس‌های موجود در این مدارس چند کلاس به‌صورت تصادفی انتخاب گردید و دانش‌آموزان پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

ابزار پژوهش

در پژوهش حاضر که با هدف بررسی هنجار پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه در جامعه ایرانی صورت گرفت، از روش‌های اعتبار محتوایی، سازه، واگرا و همگرا بهره گرفته شد و از ۲ ابزار دیگر شامل پرسشنامه انگیزش تحصیلی با هدف بررسی روایی همگرا و پرسشنامه فرسودگی تحصیلی به‌منظور بررسی روایی واگرا استفاده شد. این ابزارها به تفکیک در ادامه شرح داده شده‌اند.

الف) پرسشنامه احساس تعلق دانش‌آموزان به مدرسه^۱ (بری، بتی، وات، ۲۰۰۴)

این پرسشنامه در سال ۲۰۰۴ توسط بری، بتی و وات به صورت جملات مثبت در مقیاس لیکرت (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) طراحی شده است. پرسشنامه مذکور در سال ۲۰۰۵ نیز توسط بتی و بری مورد تجدیدنظر قرار گرفته است که به‌طور کلی دارای ۶ خرده مقیاس شامل احساس تعلق به همسالان^۲، حمایت معلم^۳، احساس رعایت احترام و عدالت^۴ در مدرسه، مشارکت در اجتماع^۵، ارتباط فرد با مدرسه^۶ و مشارکت علمی^۷ می‌باشد. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۵ و برای مؤلفه‌های احساس تعلق به همسالان ۰/۷۳، حمایت معلم ۰/۸۹، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه ۰/۷۵، مشارکت کردن در جامعه ۰/۸۴، تعلق فرد با مدرسه ۰/۶۹ و مشارکت علمی ۰/۷۸ گزارش شده است. (بری، بتی و وات، ۲۰۰۵)

لازم به ذکر است که در این پژوهش ابتدا پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه توسط دو متخصص زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شده و به دنبال آن از دو متخصص دیگر خواسته شد که آن را به انگلیسی برگردانند. سپس به‌منظور بررسی روایی محتوایی، پرسشنامه توسط چند تن از اساتید دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی مورد بررسی قرار گرفته و اصلاحات لازم اعمال شد.

ب) پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرمنس^۸ (MAQ)

این پرسشنامه ۲۹ سؤال چهار گزینه‌ای دارد. دامنه تغییرات نمرات از ۲۹ تا ۱۱۶ می‌باشد. هرمنس برای برآورد روایی آزمون، روش اعتبار محتوا را به کار گرفت که بنیان آن بر پژوهش‌های پیشین درباره انگیزه پیشرفت بود. در گزارش او ضریب پایایی به روش بازآزمایی برابر ۰/۸۲ و به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۴ اعلام شده است. برای برآورد

1. Students' sense of connectedness with school
2. students' sense of belonging with peers
3. teacher support
4. fairness and safety
5. engagement in the broader community
6. relatedness of self with school
7. academic engagement
8. Achievement Motivation Test

پایایی نیز دو روش آلفای کرونباخ و بازآزمایی پس از گذشت ۳ هفته به کار گرفته شد که پایایی به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۵ به دست آمد (هومن، ۱۳۷۹). نمره کل یعنی نمره‌ای که از مجموع سؤالات به دست می‌آید اگر بالا باشد نشانگر انگیزه پیشرفت بالا و نمرات پائین بیانگر انگیزه پیشرفت پائین در فرد می‌باشد.

ج) پرسشنامه فرسودگی تحصیلی^۱

این پرسشنامه توسط سالملا آرو و نا آتانن^۲ (۲۰۰۵) بر اساس مقیاس فرسودگی برگن^۳ ساخته شده است. پرسشنامه اصلی دارای ۱۵ گویه است که مؤلفه خستگی هیجانی (۵ گویه)، بدبینی (۴ گویه) و کارایی (۶ گویه) را دربرمی‌گیرد. همه گویه‌ها در یک طیف هفت‌درجه‌ای هرگز (۰) تا همیشه (۶) است که توسط دانش‌آموزان نمره‌گذاری می‌شوند. ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۶، ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس خستگی هیجانی ۰/۷۷، خرده مقیاس بدبینی ۰/۷۸ و خرده مقیاس فقدان کارایی ۰/۸۴ گزارش شده است و پایایی و روایی آن توسط پژوهشگران مورد تأیید قرار گرفت (بدری گرگی، مصرآبادی، پلنگی و فتحی، ۱۳۹۰).

یافته‌ها

در این بخش ابتدا یافته‌های مربوط به روایی سازه، همگرا و واگرایی مقیاس و سپس پایایی آن ارائه می‌گردد.

روایی سازه

به منظور بررسی روایی سازه مقیاس احساس تعلق به مدرسه از تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (چرخش واریماکس) برای کل ۳۵۰ شرکت‌کننده در پژوهش استفاده شد. در این راستا مقدار شاخص کفایت نمونه‌برداری (KMO) برابر با ۰/۹۰۸ به دست آمد. میزان مجذور کای بارتلت^۴ ۳۰۵۸/۲۹۲۴ بود که با درجه آزادی ۴۰۶

-
1. school-Burnout Inventory
 2. Näätänen
 3. Bergen
 4. Bartlett's Test of Sphericity

در سطح $P < 0/001$ معنادار است. بدین ترتیب کفایت نمونه‌گیری و اجرای تحلیل عاملی قابل توجیه است.

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل عاملی بر روی داده‌های گردآوری‌شده نشان‌دهنده وجود ۶ عامل در مقیاس احساس تعلق به مدرسه بود.

جدول ۱. مقادیر ویژه و درصد واریانس مؤلفه‌ها در تحلیل مؤلفه‌های اصلی

مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
۱	۳/۲۹۹	۱۲/۲۱۷	۱۲/۲۱۷
۲	۳/۰۷۰	۱۱/۳۷۱	۲۳/۵۸۹
۳	۲/۴۷۶	۹/۱۷۱	۳۲/۷۶۰
۴	۱/۹۷۳	۷/۳۰۷	۴۰/۰۶۷
۵	۱/۸۳۶	۶/۷۹۹	۴۶/۸۶۶
۶	۱/۶۳۳	۶/۰۴۸	۵۲/۹۱۴

جدول ۱، نشانگر مقادیر ویژه و درصد واریانس مؤلفه‌هایی است که از اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی بر ۲۷ سؤال پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه به‌دست‌آمده‌اند و در مجموع حدود ۵۲ درصد از واریانس کل این مقیاس توسط این شش عامل پوشش داده شد.

جدول ۲. ماتریس ساختار عاملی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه

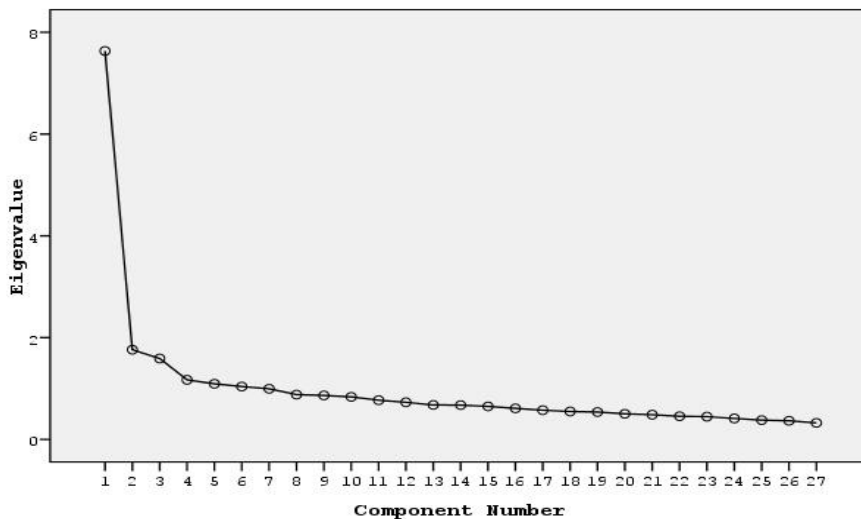
سؤال	حمایت معلم	مشارکت در اجتماع	احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه	احساس مثبت به مدرسه	تعلق فرد به مدرسه	مشارکت علمی
۱۵	۰/۶۲۲					
۲۰	۰/۶۵۰					
۵	۰/۶۰۴					
۹	۰/۵۸۸					
۱۳	۰/۵۷۳					
۲	۰/۵۷۲					
۷	۰/۵۲۴					
۲۷	۰/۴۵۳					
۱۸	۰/۴۲۸					
۲۱		۰/۸۰۱				
۲۳		۰/۷۶۷				

ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن... / ۱۲۹

	۰/۵۵۶	۱۱
	۰/۴۷۶	۱۹
	۰/۶۲۴	۴
	۰/۶۲۳	۳
	۰/۶۲۱	۱
	۰/۵۱۹	۱۲
	۰/۶۳۴	۲۵
	۰/۴۹۱	۲۶
	۰/۴۰۳	۱۶
	۰/۷۰۸	۱۰
	۰/۶۰۶	۱۷
	۰/۶۰۱	۲۴
	۰/۵۲۷	۲۲
	۰/۷۷۲	۱۴
	۰/۵۰۵	۸
	۰/۴۱۱	۶

جدول ۲، بارهای عاملی پرسش‌های هریک از عوامل شش‌گانه را به ترتیب صعودی نشان می‌دهد. آزمون اسکری که تعداد تقریبی عامل‌ها را پیشنهاد می‌کند نیز نشان داد که شش عامل قابل استخراج است. از این نمودار می‌توان دریافت که سهم عامل یکم در واریانس کل متغیرها چشم‌گیر و با سهم بقیه عامل‌ها متفاوت است.

Scree Plot

نمودار ۱. اسکری عامل‌های مقیاس احساس تعلق به مدرسه

جدول ۳. ماتریس همبستگی میان کل مقیاس احساس تعلق به مدرسه و پاره مقیاس‌های مربوطه

مشارکت علمی	تعلق فرد با مدرسه	احساس مثبت به مدرسه	احساس رعایت عدالت و احترام	مشارکت در اجتماع	حمایت معلم	
-	-	-	-	-	حمایت معلم	
-	-	-	-	-	۰/۴۷۰	مشارکت اجتماعی
-	-	-	-	۰/۳۶۴	۰/۶۱۵	احساس رعایت عدالت و احترام
-	-	-	۰/۴۴۳	۰/۳۷۵	۰/۵۱۹	احساس مثبت به مدرسه
-	-	۰/۳۶۶	۰/۳۷۱	۰/۳۹۴	۰/۴۹۵	تعلق فرد به مدرسه
-	۰/۳۶۲	۰/۲۹۱	۰/۳۸۵	۰/۳۷۵	۰/۴۵۵	مشارکت علمی
۰/۶۱۵	۰/۶۵۴	۰/۶۶۷	۰/۷۴۱	۰/۶۸۱	۰/۸۹۹	احساس تعلق به مدرسه

در جدول ۳ نیز ضریب همبستگی عوامل موجود در مقیاس احساس تعلق به مدرسه با یکدیگر و نمره کل نشان داده شده است.

روایی همگرا و واگرا

جدول ۴. ماتریس همبستگی خرده مقیاس‌های تعلق به مدرسه، فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت

متغیر	خستگی هیجانی	بدبینی	فقدان کارآیی	فرسودگی تحصیلی	انگیزش پیشرفت
حمایت معلم	-۰/۴۷۸	-۰/۴۷۰	-۰/۳۱۷	-۰/۵۳۴	۰/۳۸۹
مشارکت در اجتماع	-۰/۲۸۲	-۰/۲۶۷	-۰/۱۹۵	-۰/۳۱۵	۰/۳۱۲
احساس رعایت عدالت و احترام	-۰/۴۳۰	-۰/۴۰۳	-۰/۱۹۵	-۰/۴۳۰	۰/۲۵۴
احساس مثبت به مدرسه	-۰/۲۹۶	-۰/۲۸۶	-۰/۱۲۵	-۰/۲۹۵	۰/۲۱۶
تعلق فرد به مدرسه	-۰/۳۶۳	-۰/۳۱۱	-۰/۲۳۴	-۰/۳۸۴	۰/۳۲۶
مشارکت علمی	۰/۳۸۳	-۰/۳۵۳	-۰/۳۳۰	-۰/۴۵۴	۰/۴۲۴
احساس تعلق به مدرسه	-۰/۵۲۲	-۰/۴۹۵	۰/۳۲۸	-۰/۵۶۷	۰/۴۴۱

داده‌های جدول ۴ حاکی از همبستگی میان مقیاس احساس تعلق به مدرسه و ۲ مقیاس دیگر (فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت) در سطوح معنادار آماری است. روایی همگرا و واگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه از طریق اجرای همزمان مقیاس فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت هرمنس محاسبه شد. لذا به منظور بررسی روایی واگرا از مقیاس فرسودگی تحصیلی که به لحاظ نظری و یافته‌های پژوهشی با احساس تعلق به مدرسه همبستگی معکوس دارند استفاده شد. نتایج نشانگر این است که ضریب همبستگی بین مقیاس احساس تعلق به مدرسه و فرسودگی تحصیلی برابر ۰/۵۶۷- است؛ بنابراین رابطه منفی معناداری بین این دو مقیاس وجود دارد و این مسئله روایی واگرایی مقیاس احساس تعلق با مدرسه را تأیید می‌کند.

روایی همگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه از طریق اجرای همزمان پرسشنامه انگیزش پیشرفت هرمنس محاسبه شد. نتایج حاکی از این است که ضریب همبستگی بین نمره کل پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و مقیاس انگیزش پیشرفت برابر ۰/۴۴۱ می‌باشد. لذا همبستگی مثبت و معناداری بین دو مقیاس مذکور وجود دارد و این نتیجه روایی همگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه را تأیید می‌کند.

پایایی

شاخص‌های آماری میانگین، انحراف استاندارد و آلفای کرونباخ نمره‌های آزمودنی‌ها در هریک از خرده مقیاس‌های پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه در جدول ۵ به تفکیک جنسیت آمده است.

جدول ۵. میانگین، انحراف استاندارد و آلفای کرونباخ پرسشنامه تعلق به مدرسه به تفکیک جنسیت

عامل‌ها	جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای کرونباخ	میانگین کل	آلفای کرونباخ کل
حمایت معلم	دختر	۲۲/۹۴	۶/۰۵	۰/۸۱۲	۲۲/۹۱۱	۰/۸۲۵
	پسر	۲۲/۸۸	۶/۲۳	۰/۸۳۷		
مشارکت در اجتماع	دختر	۹/۴۴	۳/۱۹	۰/۷۱	۱۰/۲۶	۰/۶۹
	پسر	۱۰/۸۸	۲/۸۹	۰/۶۵		
احساس رعایت عدالت و احترام در مدرسه	دختر	۱۰/۵۰	۲/۸۵	۰/۶۵	۱۰/۷۷	۰/۶۶
	پسر	۱۰/۹۷	۲/۷۷	۰/۶۷		
احساس مثبت به مدرسه	دختر	۹/۵۰	۲/۴۲	۰/۲۴	۹/۹۵	۰/۱۳
	پسر	۱۰/۲۹	۲/۱۸	۰/۰۰۶		
تعلق فرد به مدرسه	دختر	۷/۰۱	۲/۲۹	۰/۴۳	۷/۱۱	۰/۴۶
	پسر	۷/۱۹	۲/۲۷	۰/۴۹		
مشارکت علمی	دختر	۸/۸۶	۲/۲۱	۰/۵۹	۹/۱۲	۰/۵۶
	پسر	۹/۳۱	۱/۸۷	۰/۵۳		

به منظور بررسی پایایی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه از ضریب آلفای کرونباخ که در برآورد همسانی درونی پرسشنامه به کار می‌رود، استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۸ به دست آمد و با توجه به این ضریب می‌توان گفت که مقیاس موردنظر از پایایی خوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی خصوصیات روان‌سنجی و نیز هنجار مقیاس احساس تعلق به مدرسه (بری، بتی، وات، ۲۰۰۵) با توجه به فرهنگ ایرانی انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که این مقیاس در جامعه دانش‌آموزان ایرانی پایایی و همسانی درونی مقبولی دارد و مشخصه‌های روان‌سنجی آن نیز در این فرهنگ مورد تأیید قرار گرفت. ابعاد به‌دست‌آمده در پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه با یافته‌های برخی پژوهش‌ها همسو می‌باشد. به‌عنوان مثال ام‌سی‌نیلی (۲۰۰۲) مقیاس ارتباط با مدرسه را با دو معیار تعلق و رابطه دانش‌آموزان با معلمان مدرسه پدید آورد، پرسشنامه گودنوا^۱ (۱۹۹۳) نیز که احساس عضویت با مدرسه نام دارد شامل ابعاد احساس تعلق، احترام، تشویق و ترغیب و پذیرش می‌باشد. آرتور و هاوکینز^۲ (۲۰۰۲) در پرسشنامه‌ی خود با عنوان تعلق به مدرسه به پنج بعد تعهد به مدرسه، روابط با معلمان، روابط با همسالان، فرصت‌های مشارکت و تعلق اشاره کرده‌اند.

پژوهش بتی و بری (۲۰۰۵) نشان داد که مقیاس احساس تعلق به مدرسه در میان دانش‌آموزان از پایایی و روایی مقبولی برخوردار است. این محققان ضریب آلفای کرونباخ مقیاس مذکور و خرده مقیاس‌های آن را در میان دانش‌آموزان بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۹ گزارش داده‌اند که با یافته‌های پژوهش حاضر بسیار نزدیک است به بیان دیگر همسانی درونی ماده‌های مقیاس احساس تعلق به مدرسه و زیر مقیاس‌های آن برحسب ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج مربوط به روایی سازه مقیاس احساس تعلق به مدرسه با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی وجود شش عامل را تأیید کرد. این شش عامل توانستند ۵۲ درصد واریانس کل را تبیین کنند. تمامی سؤالات دارای بار عاملی بالای ۰/۴۰ بودند و عامل اول که حمایت معلم نام گرفت به‌تنهایی ۱۲/۲۱۷ درصد از تغییرات مقیاس احساس تعلق به مدرسه را تبیین نمود. لازم به ذکر است که به دلیل هنجاریابی این پرسشنامه میان دانش‌آموزان ایرانی ما شاهد تغییراتی در نام‌گذاری خرده مقیاس‌ها و تعداد ماده‌های آن‌ها هستیم که این امر به علت

1. Goodenow
2. Arthur & Hawkins

وجود تفاوت‌های فرهنگی میان دو نمونه ایرانی و خارجی می‌باشد، در حقیقت برخی ماده‌ها در نمونه ایرانی به دلیل داشتن بار عاملی ضعیف حذف شدند که در نهایت بر اساس تحلیل عاملی، مقیاس احساس تعلق به مدرسه شامل ۲۷ سؤال و ۶ مقیاس می‌باشد و شامل:

- ۱- حمایت معلم؛ دانش‌آموزان ساعات طولانی‌مدتی را در کلاس درس با معلم خود سپری می‌کنند بنابراین مدیریت اثرمند آن می‌تواند موجب افزایش تعلق دانش‌آموزان به مدرسه شود (چاپمن و همکاران، ۲۰۱۳) و هرچقدر دانش‌آموزان نسبت به معلمان خود احساس نزدیکی کنند، آن‌ها را دوست بدانند و معلم نیز متقابلاً دانش‌آموزان خود را افرادی ارزشمند و لایق تشویق و تمجید بدانند شاهد افزایش تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان خواهیم بود (استراکوزی و میلز، ۲۰۱۰). ۲- مشارکت در اجتماع؛ انجام کارهای داوطلبانه تجربه‌ای بسیار ارزشمند است که شهروند خوب بودن و روحیه کمک به دیگران را در افراد رشد می‌دهد (بتی و همکاران، ۲۰۰۵). ۳- احساس رعایت عدالت و احترام در مدرسه؛ این مؤلفه به این مطلب اشاره دارد که دانش‌آموزان در مدرسه خود احساس امنیت می‌کنند و شاهد رفتار عادلانه و برخورد محترمانه مسئولین با خود هستند (بتی و همکاران، ۲۰۰۵).
- ۴- احساس مثبت به مدرسه؛ دانش‌آموزانی که احساس مثبتی نسبت به تحصیل خود در مدرسه‌شان دارند، احساس تعلق و تعلق بیشتری با مدرسه دارند علاوه بر این تعلق خوبی را با دانش‌آموزان و کادر آموزشی مدرسه برقرار می‌کنند (استراکوزی و میلز، ۲۰۱۰). ۵- تعلق فرد به مدرسه. ۶- مشارکت علمی؛ این عامل به حضور فعال دانش‌آموزان در امر تحصیل اشاره دارد، در حقیقت آن‌ها به کلاس و مدرسه خود علاقه دارند و نسبت به انجام تکالیف درسی خود متعهد می‌باشند (بتی و همکاران، ۲۰۰۵).

روایی همگرا و واگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه نیز از طریق اجرای همزمان مقیاس‌های انگیزش پیشرفت و فرسودگی تحصیلی در مورد آزمودنی‌ها محاسبه شد. نتایج نشانگر همبستگی مثبت و معنی‌دار بین نمره مقیاس‌های احساس تعلق به مدرسه و انگیزش پیشرفت و همبستگی منفی و معنی‌دار نمره مقیاس‌های احساس تعلق به مدرسه و فرسودگی تحصیلی می‌باشد. این یافته‌ها نشانه روایی همگرا و واگرایی مقیاس احساس تعلق به مدرسه در جامعه دانش‌آموزان است. به‌طور کلی نتایج این پژوهش بیانگر این است که مقیاس

احساس تعلق به مدرسه در میان دانش‌آموزان ایرانی دارای خصوصیات روان‌سنجی مقبولی است و محققان می‌توانند از آن به‌عنوان ابزاری معتبر برای سنجش احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان استفاده کنند.

در خصوص محدودیت‌های پژوهش حاضر باید به این مسئله اشاره کرد که هرچند سعی شده از نمونه معرف جمعیت دانش‌آموزان مقطع دبیرستان در سطح شهر تهران استفاده شود، ولی امکان دارد که این نمونه معرف کل جامعه تهران و کل کشور نباشد لذا تعمیم نتایج آن باید با احتیاط صورت گیرد. بنابراین توصیه می‌شود پژوهش‌های بعدی با نمونه‌ها متفاوت و جمعیت بیشتری از دانش‌آموزان انجام گیرد.

منابع

بدری گرگی، رحیم؛ مصرآبادی، جواد؛ پلنگی، مریم و فتحی، رحیمه (۱۳۹۱). ساختار عاملی پرسشنامه فرسودگی تحصیلی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی در دانش‌آموزان متوسطه. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۷(۳)، ۱۸۵-۱۶۳.

هومن، حیدر علی؛

عسگری، علی (۱۳۷۹). تهیه و استاندارد کردن آزمون انگیزه پیشرفت، پژوهش‌های

روان‌شناختی، ۶(۱-۲)، ۳۳-۹.

Arthur MW, Hawkins JD, Pollard JA, et al. (2002). *Measuring risk and protective factors For tsubstance use, delinquency, and other adolescent problem behaviors: The Communities That Care Youth Survey*. *Eval Rev*;26:575- 603.

Ashley, K. M. Ennis, L. S. & Owusu-Ansah, A. (2012). An exploration of middle school students' perceptions of personal adolescent wellness and their connectedness to school. *International Journal of Social Sciences and Education*, 2(1), 74-89.

Azagba, S, & Asbridge, M. (2013). School Connectedness and Susceptibility to Smoking Among Adolescents in Canada. *Nicotine & Tobacco Research*.

Blum, R. W. (2005). A case for school connectedness. *Educational Leadership*, 62(7), 16-20.

Blum, R. W. McNeely, C. & Rinehart, P. M. (2002). *Improving the odds: The untapped power of schools to improve the health of teens*: Center for Adolescent Health and Development.

- Brew, C. Beatty, B. & Watt, A. (2004). *Measuring students' sense of connectedness with school*. Paper presented at the Australian Association for Research in Education Annual Conference. Melbourne.
- Chapman, R. L. Buckley, L. & Sheehan, M. (2012). Injury prevention among friends: the benefits of school connectedness. *Injury prevention, 18*(Suppl 1), A63-A63.
- Chapman, R. L. Buckley, L. Sheehan, M. & Shochet, I. (2013). School-based programs for increasing connectedness and reducing risk behavior: A systematic review. *Educational Psychology Review, 1*-20.
- Chapman, R. L. Buckley, L. Sheehan, M. C. Shochet, I. M. & Romaniuk, M. (2011). The impact of school connectedness on violent behavior, transport risk-taking behavior, and associated injuries in adolescence. *Journal of School Psychology, 49*(4), 399-410.
- Eccles, J. S. Midgley, C. Wigfield, A. Buchanan, C. M. Reuman, D. Flanagan, C. et al. (1993). Development during adolescence: the impact of stage-environment fit on young adolescents' experiences in schools and in families. *American psychologist, 48*(2), 90.
- Goodenow, C. (1993). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools, 30*, 79-90.
- Ito, A. (2011). Enhancing School Connectedness in Japan: The Role of Homeroom Teachers in Establishing a Positive Classroom Climate. *Asian Journal of Counselling, 18*(1), 41-62.
- McNeely, C. A. Nonnemaker, J. M. & Blum, R. W. (2002). Promoting school connectedness: Evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Journal of School Health, 72*(4), 138-146.
- Monahan, K. C. Oesterle, S. & Hawkins, J. D. (2010). Predictors and consequences of school connectedness. *The Prevention Researcher, 17*(3), 3-6.
- Roffey, S. (2011). Enhancing connectedness in Australian children and young people. *Asian Journal of Counselling, 18*(1), 1-25.
- Saelhof, J. (2009). Examining the promotion of school connectedness through extracurricular participation.
- Salmela-Aro, K. Kiuru, N. Leskinen, E. & Nurmi, J.E. (2009). School Burnout Inventory (SBI). *European Journal of Psychological Assessment, 25*(1), 48-57.
- Shochet, I. M. Smyth, T. & Homel, R. (2007). The impact of parental attachment on adolescent perception of the school environment and school connectedness. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy, 28*(2), 109-118.
- Stracuzzi, N. F. & Mills, M. L. (2010). Teachers matter: feelings of school connectedness and positive youth development among Coos County youth.

- Sulkowski, M. L. Demary, M. K. & Lazarus, P. J. (2012). Connecting Students to Schools to Support Their Emotional Well-Being and Academic Success. *Communique*, 40(7), 1-20.
- Wentzel, K. R. Battle, A. Russell, S. L. & Looney, L. B. (2010). Social supports from teachers and peers as predictors of academic and social motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 35(3), 193-202.
- Yuen, M. Lau, P. S. Lee, Q. A. Gysbers, N. C. Chan, R. M. Fong, R. W. et al. (2012). Factors influencing school connectedness: Chinese adolescents' perspectives. *Asia Pacific Education Review*, 13(1), 55-63

پیوست

لطفاً جملات زیر را باد دقت بخوانید و یکی از چهار گزینه زیر را که به بهترین وجه ممکن احساسات شما را بیان می‌کند، علامت بزنید. در ضمن این پرسشنامه یک امتحان نمی‌باشد، بنابراین پاسخ درست یا غلط وجود ندارد.

مخالفم	مخالفم کاملاً	مخالفم	مخالفم کاملاً	مخالفم	سؤالات	
					احساس می‌کنم جزئی واقعی از این مدرسه هستم.	۱
					بزرگترها در مدرسه، جامعه و محله با کوچکترها با احترام رفتار می‌کنند.	۲
					در مدرسه وقتی که کار خوبی انجام می‌دهم، مورد توجه اطرافیانم قرار می‌گیرم.	۳
					تعلق میان موضوعات درسی‌ای که می‌خوانم را متوجه می‌شوم.	۴
					در هنگام نفهمیدن درس به راحتی از معلم سؤال می‌پرسم.	۵
					من به مدرسه‌ام اهمیت می‌دهم	۶
					مطمئنم که معلم‌انم مرا در یادگیری حمایت خواهند کرد.	۷
					تکالیفم را به‌طور کامل انجام می‌دهم.	۸
					وقتی مشکلی دارم معلم‌انم به من گوش می‌دهند	۹
					ای کاش در مدرسه دیگری بودم.	۱۰
					همه تلاشم را برای مشارکت در کارهای گروهی می‌کنم.	۱۱
					در این مدرسه می‌توانم خودم باشم.	۱۲
					بیشتر معلم‌ان به من کمک می‌کنند تعلق میان موضوعات درسی را درک کنم.	۱۳
					به یادگیری بچه‌های دیگر کمک می‌کنم.	۱۴
					معلم‌ان با من با احترام برخورد می‌کنند.	۱۵
					این مدرسه موقعیت‌های یادگیری برایم ایجاد می‌کند که برایم جالب توجه است.	۱۶
					قوانین این مدرسه باید سختگیرانه تر باشند.	۱۷
					معلم‌انم تمایل دارند با والدینم (سرپرستانم) همکاری کنند	۱۸
					برای من همکاری مثبت با مدرسه در اولویت قرار دارد.	۱۹
					در هنگام انجام فعالیت‌های کلاسی، معلم در صورت لزوم به من کمک می‌کند.	۲۰
					در جامعه و محله‌ام برای انجام کارها داوطلب هستم.	۲۱
					مطمئن هستم که معاونان مدرسه باروی باز به مشکلات من گوش می‌دهند.	۲۲
					من به‌صورت مفیدی در جامعه و محله‌ام مشارکت دارم.	۲۳
					در این مدرسه انتظاراتی را که از من دارند درک می‌کنم	۲۴
					قوانین این مدرسه همیشه و همواره اجرا می‌شوند	۲۵
					مدرسه‌ام مرا برای دنیای شغلی آینده‌ام به‌خوبی آماده می‌کند	۲۶
					از من برای شرکت در دوره‌های آموزشی پیشرفته استقبال می‌شود.	۲۷